

Werken aan samenwerking

Afsluiting Programma Multifunctionele Landbouw

Er is veel bereikt door het programma Multifunctionele Landbouw van de Groene Kennis Coöperatie. Maar de verbinding tussen onderwijs en ondernemers kan nog beter. Een nieuw platform is in de maak.

“Het wordt een beetje stil rond de Multifunctionele Landbouw”, constateert onderzoeker Andries Visser van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onderdeel van Wageningen UR tijdens de onderwijsdag op donderdag 23 mei bij Fruittuin Verbeek in Oldebroek. De Taskforce Multifunctionele Landbouw, in 2008 ingesteld door de overheid, stopte in april 2012. En omdat de financiering afloopt, stopt deze zomer ook het programmateam Multifunctionele Landbouw van de Groene Kennis Coöperatie.

Verbinding

De onderwijsdag is de laatste grote activiteit van het programma. “We hebben veel bereikt,” zegt programmaleider Ron Methorst, “er is veel lesmateriaal voor vmbo, mbo en hbo.” Vol trots vertelt hij dat Aequor een keuzemodule ‘Multifunctionele landbouw’ ontwikkelt zodat elke mbo-leerling het in zijn pakket op kan nemen. Het programma heeft vooral geïnvesteerd in onderwijs. De verbinding met bedrijven via postnieteel onderwijs – een wens van het programma – is wat minder goed gelukt. Niet omdat de ondernemers geen kennisvragen hebben, die hebben ze wel degelijk. Maar het blijkt erg lastig die kennisbehoefte boven tafel te krijgen, zo vertelt Methorst. “De georganiseerdheid ontbreekt bij veel bedrijven. Er is veel versnippering.”

Multifunctionele landbouw (mfl) is een verzamelbegrip voor een sector met een grote diversiteit. Bedrijven zijn meestal primaire productiebedrijven die diensten en producten leveren aan consumenten of burgers zoals een zorgboerderij, een boerderijcamping of een boerderijwinkel. De zes takken binnen de multifunctionele landbouw: zorg, kinderopvang, boerderijverkoop, agrarisch natuurbeheer, educatie en recreatie en toerisme hadden in 2011 een gezamenlijke omzet van 491 miljoen euro. Daarmee is mfl als sector groter dan bedrijven in de vollegrondsgroenteteelt, fruitteelt of paddenstoelenteelt. En de sector groeit: vier jaar eerder was de omzet nog 233 miljoen euro: een groei van 52% in vier jaar tijd. In vergelijking met primaire bedrijven zijn de marges bij multifunctionele landbouwbedrijven hoger. Het levert meer rendement op, zegt Visser. Multifunctionele Landbouw is geen afbouwstrategie of iets erbij, maar een vorm van innovatief ondernemerschap. Bovendien investeren de bedrijven in de landbouw én in hun directe omgeving. Visser noemt als voorbeeld Kinderopvang Kidsweerd, een bedrijf met vijftig personeelsleden bij Weesp. Dit bedrijf investeert in de regio door een naburige melkveehouderij te kopen en te exploiteren. Mfl-bedrijven zijn succesvol omdat ze arbeidsplaatsen leveren, zo betoogt Visser, en omdat de

ondernemers aantoonbaar meer plezier hebben in hun werk. Ze hebben meer sociale contacten, meer afwisseling en krijgen meer waardering. Ze staan in relatie met hun omgeving. Bij uitbreiding – voor landbouwbedrijven vaak lastig wegens ruimtelijk beperkingen of bezwaren van omwonenden – ondervinden mfl-bedrijven minder problemen. Omdat burgers meer betrokken zijn bij het bedrijf, begrijpen ze de groei beter. Door hun omgevingsgerichtheid werken de bedrijven aan een ‘*licence to produce*’.

Kennis

Het succes van de multifunctionele landbouw is evident. De Raad voor de Leefomgeving onderscheidt in het rapport ‘Ruimte voor duurzame landbouw’ van maart 2013 drie bedrijfsvormen: grondgebonden landbouw, gebouwgebonden en stedelijk georiënteerde landbouw. Die laatste vorm is de multifunctionele landbouw, zegt Ron Methorst: “Het is een verdienste van ondernemers dat multifunctionele landbouw nu erkend wordt als een serieuze bedrijfsvorm met een behoorlijke omzet. Ook de overheid heeft met de Taskforce Multifunctionele Landbouw een flinke inspanning geleverd. En door het onderzoek is heel veel kennis ontwikkeld. Wie nu nog zegt dat het hem ontbreekt aan informatie, heeft zitten

slapen. De kennis is bijvoorbeeld beschikbaar via Groen Kennisnet of het net gelanceerde internetplatform Omgevingsgericht Ondernemen. Wat wil je nog meer?” Toch denkt hij dat dit niet voldoende is. “Als het gaat om doorgaande innovatie en vernieuwing zul je meer moeten doen: samenwerken en kennis delen.” En ook Visser vindt dat je moet werken aan vernieuwing: “*Business as usual* is stilstand.”

Kennisuitwisseling is belangrijk, vindt ook Ton Verbeek, eigenaar van het multifunctionele bedrijf Fruittuin Verbeek in Oldebroek. Hij merkt dat er heel veel kennis beschikbaar is gekomen door de inspanningen van de Taskforce en uit het onderzoek. Kennis is er genoeg, vindt hij. Hij zou graag kennis willen delen: niet alleen de successen, maar ook de knelpunten die je tegenkomt bij de ontwikkeling van je bedrijf, “daar leer je van.” Hij heeft afgelopen jaar een oproep gedaan tijdens een netwerkdag voor agrarische recreatie om kennis uit te wisselen, er waren 120 ondernemers. De behoefte was er wel, constateert hij, maar het komt er niet van. Er zijn wel diverse studieclubs, samenwerkingsverbanden of netwerken voor bijvoorbeeld zorgboeren, boerderijwinkels of boerderijeducatie. Soms zijn het landelijke netwerken, soms regionaal. Methorst heeft gepoogd in samenwerking met een regionaal

Multifunctionele landbouw vertoont grote diversiteit. Bedrijven leveren diensten en producten aan burgers zoals educatie of recreatie

netwerk studentenprojecten uit te voeren: “Het verliep moeizaam,” zegt hij, “het lukte ze niet een gezamenlijke kennisvraag te formuleren.”

Sector

Maar samenwerking verloopt niet overal moeizaam. Er zijn succesvolle samenwerkingsverbanden zoals Landzijde, een samenwerkingsverband van negentig zorgboerderijen in Noord-Holland. Ondernemer en initiatiefnemer Jaap Hoek Spaans

is ervan overtuigd dat je door samenwerking meer kunt bereiken. Landzijde functioneert als dienstloket voor ondernemers. Boeren die zorg willen integreren op hun bedrijf kunnen de administratieve last uitbesteden door gebruik te maken van een servicepakket van de stichting. Voor kennisontwikkeling en scholing werkt Hoek Spaans samen met Wageningen UR en groen onderwijs: Groenhorst, Clusius College en Wellantcollege. Samen met de scholen verzorgt hij niveau-1

opleidingen (AKA) voor cliënten en zijn er opleidingstrajecten opgezet voor een bedrijfsleider Groene Zorg. “Zorgboeren hebben veel kennisvragen,” verzekert hij, “maar waar moet je met die vraag naar toe?” Hij denkt dat het onderwijs wel wat proactiever had kunnen zijn. “Wat was het mooi geweest als scholen vijf jaar geleden zorglandbouw als belangrijke sector hadden omarmd. Dan hadden ze een belangrijke rol kunnen spelen om de sector sterker te maken.” Hoe moet het nu verder? Het programma van de Groene Kennis Coöperatie stopt. En er is veel versnippering, constateert onderzoeker Visser. Kennisuitwisseling vindt wel plaats, maar de organisaties zijn niet in staat een gezamenlijke visie te ontwikkelen of te lobbyen. “Ze kunnen geen gezamenlijke vuist te maken en dat is wel nodig.” Hij heeft daarom het initiatief genomen voor een platform waarin onderzoek, onderwijs, het ministerie van Economische Zaken en de LTO’s participeren.

Ondernemer Ton Verbeek denkt dat een platform wel nuttig kan zijn, maar hij vindt het belangrijk dat het door de ondernemers zelf gedragen wordt. Dat lijkt lastig. “Het is een dilemma”, zegt Methorst. “De sector moet het zelf doen, maar wie doet het? Er zijn zoveel snippertjes. Die moet je bij elkaar brengen.” Methorst hoopt dat het op te richten Centre of Expertise Duurzaam Producenten en Ondernemen er een rol in kan spelen. ■

Kijk voor links bij dit artikel op www.groenonderwijs.nl > vakblad editie 6

De omzet in de multifunctionele landbouw is in vier jaar tijd met 52% gegroeid tot bijna 500 miljoen euro; het is een serieuze bedrijfsvorm